

Marulićev »avangardni« potez s likom Judite nadahnjivat će poljski barok, a Marulićeva brojnija genološka poljska obitelj osvjetljena je kroz podudarno zanimanje za biblijsku Suzanu (Jan Slaski). U Španjolskoj zavidnu recepciju duguje talijanskim izdanjima, znatno brojnijim od španjolskih i portugalskih izdanja (Francisco Javier Juez Gálvez), a Marulićevo ime na *Index librorum prohibitorum et expurgatorum* donosi zanimljive i vrlo detaljne upute za cenzore.

Analiza rukopisa *Davidias* iz Nacionalne knjižnice u Torinu je korisna dopuna paleografskih i egzegetskih zaključaka o Marulićevu opusu (Claudio Griggio), a talijanski prijevodi latinskih tekstova otvaraju novu stranicu budućih proučavanja: prijevodni tekstovi do XIX. st. bili su usmjeravani na horizont očekivanja idealnoga čitatelja, dok je autor bio djelomično potisnut kao »druga« instanca (Iva Grgić).

Još nije dovršeno objavljivanje Marulićevih *Opera omnia*, nije popunjena kronologija njegovih spisa, a o nekim njegovim djelima pisano je malo ili uopće još ništa. Talijanski zbornik posvećen središnjem književnom liku hrvatskoga humanizma iznimno je uspješno postigao potrebnu slojevitost. Kako je to Guido Baldassarri u ime Odsjeka za talijanistiku naglasio u uvodnom tekstu, Marko Marulić Splićanin je obrazovanjem i izdašnošću opusa, kao trojezični autor, jedna od najilustrativnijih poveznica europske civilizacije. Reprezentativno izdanje 21. stoljeća izraslo je iz izvrsnoga poznavanja autoriteta koji je u svijetu uživao hrvatski pisac, već za života citiran kao općepoznat autor, čitan često iz čistoga užitka. Ugledni europski znanstvenici pišu o njemu s velikim poštovanjem ne priznajući predrasude o »maloj« hrvatskoj književnosti. To dokazuju brojni epiteti, kojima su slavisti, talijanisti i filozofi počastili hrvatskoga autora: »poveznica europske civilizacije«, »osobit«, »ugledan«, »prvi«, »unicum«...

Cvijeta Pavlović

NEDJELJKA PARO, *BIBLIOGRAFIJA MARKA MARULIĆA*, Književni krug Split – *Marulianum*, Split, 2004 (327 str.)

Prošle godine za Dan *Judite* (22. travnja) pojavila se bibliografija radova o Marku Maruliću u vremenskom rasponu od 1565. do 2000. Bibliografiju je izradila prof. Nedjeljka Paro, naša provjerena i vrsna stručnjakinja za tu granu književnoga istraživanja. Njezina knjiga velik je dobitak za marulologiju, a nastala je u okviru projekta *Bibliografija Marka Marulića*, koji vodi *Marulianum*, posebni odjel splitskog Književnog kruga usmjeren prema proučavanju i promicanju opusa »oca hrvatske književnosti« i drugih naših humanista.

To je zapravo treći dio navedene *Bibliografije*: prvi dio, popis Marulićevih objavljenih tekstova, načinili su Branko Jozić i Bratislav Lučin (Split, 1998), koji pripremaju i drugi, bibliografiju rukopisnih djela. Sukladno tomu već se sada može reći da je Marko Marulić najprimjerenije stručno praćen od hrvatskih klasika, imajući na pameti da se već četrnaest godina u rodnom mu gradu održavaju znanstveni skupovi posvećeni njegovoj literarnoj i životnoj sudbini, građa kojih

je sabrana u godišnjaku *Colloquia Maruliana* (1991-2004). Ta se edicija, sudeći po čestim recenzijama u inozemnim znanstvenim glasilima, uvrstila među najugledniju europsku periodiku koja se bavi proučavanjem humanističke i latinističke književnosti. Knjiga pak prof. Paro bit će veliko pomagalo našim i stranim marulolozima, kojih je sve više, a zorno je svjedočanstvo probuđena zanimanja za Marka Marulića u posljednjih dvadesetak godina.

Navlastito je dojmljivo motriti krugove recepcije splitskoga humanista u tom razdoblju izvan granica Hrvatske, odnosno zavidnu internacionalizaciju utemeljitelja naše moderne književne kulture. Povećanje i ubrzanje radova marulološkoga značaja može se najjednostavnije iskazati njihovim zbrojem iz prethodnih bibliografija: Badalićeva (*Zbornik Marka Marulića*, Zagreb, 1950) donosi 280, prethodna prof. Paro iz 1989. njih 644, a ova nova 2539 radova o Marku Maruliću. Istina je da je autorica dobrano nadopunila popis do 1989, ali je očividno da je količinska glavnina radova (oko 1800) napisana i tiskana u posljednjem desetljeću prošloga stoljeća. Uzmemo li u obzir i činjenicu da bibliografija bilježi sve objavljene jedinice u raznim medijima i glasilima (dnevnicima, tjednicima, časopisima, crkvenim, tvorničkim, školskim listovima), ipak je rečeni podatak vjerodostojan pokazatelj iznenađujućega rasta marulologije i marulofilije na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Odmak je u marulološkom smislu znakovitiji i važniji.

Od 1989. do 2000. dobili smo opću iscrpnu monografiju o Marku Maruliću, dvije o *Davidijadi* (jedna je prijevod s njemačkog), jednu o *Juditi*, četiri knjižice o Maruliću na inozemnim jezicima (talijanskomu, francuskom, slovačkom i njemačkom), objavljena je doktorska disertacija, obranjena na Papinskom sveučilištu Gregoriana, na talijanskom jeziku, pojavile su se k tome dvije tematske knjige o Maruliću na francuskom jeziku, izbor iz Marulićeva opusa na španjolskom s monografskim predgovorom; časopisi *Bridge* (na engleskom) i *Cahiers croates* (na francuskom) posvetili su posebne brojeve *ocu hrvatske književnosti*, a tiskana je, kako je već spomenuto, i prva bibliografija njegovih publiciranih tekstova. Nije, dakle, riječ samo o kvantitativnom usponu, nego neprijeporno i o temeljitu marulološkom prevrednovanju, providenu nizom potrebnih edicija i s devet svezaka smotre novih istraživanja, *Colloquia Maruliana* (1992-2000).

Podloga tog procvata u prvom je redu okolnost što su se u istraživanja sustavno uključivali mlađi naraštaji iz svih naših sveučilišnih sredina (Zagreba, Zadra, Splita, ali i iz Osijeka, Rijeke, Mostara). Drugi jednako učinkovit prinos marulologiji, do tada zanemariv, dali su znanstvenice i znanstvenici s uglednih europskih i američkih sveučilišta (Grenoble, Cadiz, Madrid, Eger, Varšava, Gregoriana, Sorbonne, Padova, Milano, Udine, Mainz, Erlangen, Bloomington, Toronto). Ista tendencija očituje se i nakon 2000. godine, do koje je stigao popis prof. Paro, dapače sa sve uočljivijim porastom radova inozemnih autorica i autora, što se, uostalom može pratiti u bibliografijama, koje su za *Colloquia Maruliana* (XI-XIII) izradili Ivana Domaćinović i Branko Jozić. Među njima prednjače Charles Béné (Grenoble) i István pl. Lőkös (Eger), prvi je potpisao štoviše osamdesetak radova o Maruliću, drugi dvadesetak. Njima dugujemo i prijevod *Judite* na francuski, odnosno mađarski, dok su prepjevatelji toga Marulićeva spjeva na engleski (Henry J. Cooper

Jr., Bloomington) i talijanski (Luciana Borsetto, Padova) također dali zasebne prinose marulologiji.

Iznimnom energijom Nedjeljka je Paro čitavu tu šumu objavaka popisala i bibliografski obradila, ne žaleći truda da ih identificira i provjeri, što često nije bilo lako zbog teške dostupnosti nekih od njih i razbacanosti naših časopisnih i novinskih pohrana. Naime, ona je građu rasporedila u tri odjeljka: publikacije monografskog obilježja, u koje je uvrstila i programske knjižnice, kataloge izložaba, letke; prilozi u časopisima i zbornicima, enciklopedijama i leksikonima; prilozi u novinama. Riječju, obuhvatila je sve što je u tiskovinama mogla naći o Maruliću i toga se dosljedno pridržavala. To je vidljiv napredak u odnosu na dotadašnje bibliografije, a trud se isplatio jer je njezina knjiga dobila ne samo na potpunijoj iscrpnosti, koja je ideal svake studiozne bibliografije, nego i na široj uporabivosti. Proučavatelji Marulićeve slojevite recepcije na taj su način opskrbljeni prvorazrednim vodičem.

No, pregledanje bibliografije prof. Paro može nam svjedočiti kako su predodžba o Maruliću i njegova literarna sudbina ovisile o ritmu obljetnica *oca hrvatske književnosti*, o zapusima političkih vjetrova, o stanju duha nacije, ali i nekim teško protumačivim čimbenicima. Primjerice, kad se slavila četiristota obljetnica *Judite* (1901-1902), u novinama je priopćeno 160 članaka vezanih uz Marulića i proslave tog jubileja. Tu plimu slijedila je nepojmljiva oseka, duga više od dva desetljeća, budući da se tek 1924. u božićnom broju splitskoga *Novog doba* našao prilog o Maruliću. U novinama iz međuraća zabilježeno je još samo pet bibliografskih jedinica, a od 1935. do 1950. nijedna. Te godine, kad se obilježavala peta stoljetnica rođenja Marka Marulića, tiskani mediji donijeli su tridesetak prigodnih tekstova, pa je opet nastupila uglavnom stanka do 1971 (450 godina od prvotiska *Judite*).

Polet je skoro ugasnuo pa, recimo 1973, nahodimo tek jedan članak o Maruliću, i to u enigmatskim novinama. U međuraću osim toga bilježimo i oskudnu učestalost maruloloških radova u časopisima i znanstvenim periodicima naših stručnjaka (sa časnom iznimkom Franje Fanceva), dok su mnogo produktivniji talijanski (Attilio Tamaro, Giuseppe Praga, Francesco lo Parco osobito), koji Marka Marulića ne drže hrvatskim književnikom, nego predstavnikom talijanske Dalmacije. Nitko u nas nije polemizirao, kritički reagirao na takva stajališta. Od 1989. svjedoci smo intenziviranja zanimanja za Marulića naših dnevnih i tjednih listova, koje je 2000. na vrhuncu (slavilo se 550 godina od rođenja pjesnika *Judite*) i znatno nadmašuje i ono iz 1901. Ipak, iznenađuje jedna činjenica: u tih desetak godina katoličke novine »Glas Koncila« pri samu su dnu ljestvice po broju članaka iz marulološke sfere. To su samo neke *eksterne* opaske o sadržaju bibliografskog djela Nedjeljke Paro, koje ukazuju koliko ono može biti poticajno ne samo marulolozima nego i stručnjacima drugih profila. Njezina savjesnost, akribija i privrženost zamisli da zabilježi sve tiskane dokumente što se odnose na Marulićevu sudbinu i recepciju, vrijedan su prinos marulologiji, ali i hrvatskoj bibliografskoj znanosti.

Mirko Tomasović